

DINOBEELD

Etruria-model in terracotta van iguanodon (Bron: Museon, inv. nr. 68353).

opener

VERMONSTEREN

Auteur Ilya Nieuwland (Huygens ING)

Elke Amerikaanse staat heeft zijn eigen *state dinosaur*. De beste kandidaat voor een Europese staatsdinosaurier is de iguanodon. Het was de eerstbeschreven dinosaurus, op basis van fragmenten gevonden in het zuidoosten van Engeland. Toen Richard Owen in 1842 aan de hand van drie soorten de 'Dinosauria' als groep in het leven riep, rekende hij de iguanodon daar ook bij.

Maar de opmars van de iguanodon begon pas echt toen er in de jaren 1870 en 1880 ruim dertig exemplaren uit een steenkoolmijn in België werden getrokken. Afgietsels van hun botten raakten verspreid over diverse Europese collega-musea; de iguanodon is daardoor ook te bewonderen in plaatsen als Parijs en Wenen.

Het uiterlijk was afschrikwekkend, maar de vleugelspanwijdte was niet meer dan een dikke meter

Naarmate die musea meer dinosauriërs toonden, ontstond er rond 1900 ook een markt voor afbeeldingen van deze vreemde beesten, zowel voor musea die zich geen echte botten konden veroorloven als voor privépersonen die graag een model als *conversation piece* op de schoorsteenmantel zetten.

Een van de talloze bedrijven die op deze vraag inspeelden was Etruria, gevestigd bij het Pommerse Neuwedell. Ironisch genoeg was de fabriek voorheen gespecialiseerd in het opschalen van kleinere wezens: tuinkabouters. Nu ging het ook om verkleiningen van enorme oertijdmonsters. Er werd een poppetje van een mens bij geplaatst om de enormiteit van het scheepsel te benadrukken. We zien hier een trend die al speelde vanaf de eerste dinosauriërs: het portretteren van deze dieren als woeste, schuimbekkende monsters.

In 1925 wond de paleobioloog Othenio Abel zich op over een ander beeld van Etruria, dat van rhamphorhynchus. Deze vliegende verwant van de dinosaurier - een pterosaurier in vakjargon - was al lang bekend. Het uiterlijk was misschien wat afschrikwekkend, maar de vleugelspanwijdte was meestal niet meer dan een dikke meter. Nauwelijks het hellemonster dat Etruria er, te oordelen aan het poppetje ernaast, van probeerde te maken. Dat Abel zich over dit soort onwetenschappelijkheid druk maakte, is niet heel verwonderlijk: naast een volbloednazi was hij een voorvechter van erkenning van de paleontologie als een volwassen wetenschap.

We kunnen deze manier van marketing beschouwen als een vorm van het 'vermonsteren' van dinosauriërs, wat ook in films als de 'Jurassic World'-serie gebeurt. De modellen die nu te koop zijn in speelgoed- en museumwinkels overal ter wereld, zetten die lijn voort. De status van dinosauriërs tussen wetenschap en prikkeling is misschien ook juist wat ze zo aantrekkelijk maakt.

De Etruria-fabriek is al geruime tijd ter ziele. Neuwedell heet nu Drawno en ligt in Polen, en Othenio Abel is ook al een hele tijd niet meer onder ons. Dinosauriërs zijn beter bestudeerd dan ooit, maar ze hebben zich nog niet ontdaan van hun monsterlijkheid. Nieuwe reconstructies laten ze wel steeds meer als 'normale' dieren zien. Maar de gemiddelde achtjarige zal toch vooral aan de opengesperde muil van T-Rex denken.

En de iguanodon? Hoewel de Lage Landen nauwelijks dinosauriërs hebben opgeleverd, kunnen we die toch een beetje als van ons beschouwen. En dat willen we best delen met de rest van Europa.

VLIEGEND HELLEMONSTER

Een beeldje van de rhamphorhynchus (links), afgebeeld in: O. Abel, *Geschichte und Methode der Rekonstruktion vorzeitlicher Wirbeltiere* (Jena 1925), 12.

